
1900 en 1940 een enorme dynamiek, waarbij steeds meer taken zich voegden bij de oorspronkelijke bekeringsarbeid: onderwijs, ziekenzorg, sociale zorg, nieuwsvoorziening, agrarische en technische voorlichting en opleiding, en vele andere. Bovendien waren de talen gesproken in de arbeidsgebieden en de daar bestaande religies, zeden en gewoonten al snel onderwerp van studie geworden. In de jaren na de Tweede Wereldoorlog verschoven focus en inzet van missie en zending steeds meer van het pastoraal-opvoedende terrein naar dat van de ontwikkelingssamenwerking. Wat de geografische spreiding betreft, de katholieke missie vanuit Nederland werd in de twintigste eeuw wereldwijd actief, maar was bijzonder sterk aanwezig in de eigen koloniën. De protestantse zending bleef tot 1940 grotendeels beperkt tot de eigen koloniën. In beide gevallen echter was Nederlands-Indië het grootste concentratiepunt, niet verwonderlijk gezien de omvang van het gebied en van de inheemse bevolking.

De schriftelijke neerslag van missie- en zendingsactiviteiten blijkt dan ook omvangrijk en divers: archivalia en documentatie kunnen de meest onverwachte vondsten opleveren. Voor het grootste deel zijn zij complementair aan andere (koloniale) archieven; tegelijkertijd bieden zij veelal unieke informatie. Onderzoekers op koloniaal-historisch en aanverwante terreinen hebben veelal de neiging zich voor de negentiende en twintigste eeuw op de overheids- en ondernemingsarchieven te concentreren, al was het maar omdat veel daarvan, goed geordend, in openbare archiefbewaarplaatsen te vinden is. Het bestaande gebrek aan een geïntegreerde toegang tot missie- en zendingsarchieven blijkt duidelijk uit de beschikbare gedrukte archiefgidsen,⁴ die naast de bronnen uit de sfeer van de koloniale overheid, het koloniale bedrijfsleven en de wetenschap, aan het terrein van missie en zending verhoudingsgewijs weinig aandacht besteden, waarbij de geboden informatie bovendien nog verouderd en onvolledig is.

Betere wegwijzers en een duidelijke context zijn daarom nodig voor hen die in de missionaire omgeving niet echt thuis zijn. Daar aan is de laatste decennia een en ander gedaan. De aard en betekenis van het bronnenmateriaal met betrekking tot de protestantse zending werden geïllustreerd door een aantal (bronnen)publicaties betreffende Nederlands-Indië/Indonesië uitgegeven onder auspiciën van de ‘Werkgroep voor de Geschiedenis van de Nederlandse Zending en Overzeese Kerken’.⁵ In de jaren negentig van de vorige eeuw startte deze werkgroep het project ‘Zendingsorganisaties en hun archieven in Nederland, 1793-heden’, met medewerking van mevrouw Margaretha H. Dirkwager,⁶ een project dat echter door omstandigheden niet is voltooid. Het ING-repertorium is in zekere zin een voortzetting daarvan, echter breder en vanuit een ander

⁴ Het gaat om de z.g. Unescogidsen: M.P.H. Roessingh, *Guide to the sources in the Netherlands for the history of Latin America* (Den Haag, 1968); M.P.H. Roessingh en W. Visser, *Guide to the sources of the history of Africa south of the Sahara in the Netherlands* (New York etc., 1978); F.G.P. Jaquet, *Sources of the history of Asia and Oceania in the Netherlands. Part II. Sources 1796-1949* (München etc.), 1983.

⁵ Vgl. hierna noot 25.

⁶ Zie haar bijdrage ‘Het project “Zendingsorganisaties en hun archieven in Nederland, 1793-heden” in het Documentatieblad voor de Geschiedenis van de Nederlandse Zending en Overzeese Kerken 2 (1995) 72-77. Het Documentatieblad dat inmiddels is opgehouden te verschijnen, bevat uiteraard vele andere interessante artikelen.